

POLICIJOS PREVENČINĖ VEIKLA – JOS TEISINIO PASLAUGAVIMO VISUOMENEI TURINIO ELEMENTAS

Dr. Gintautas Danišauskas

Lietuvos teisės universitetas, Policijos fakultetas, Policijos teisės katedra
Ateities g. 20, 2057 Vilnius
Telefonas 274 06 24
Elektroninis paštas daniola@ltu.lt

Pateikta 2002 m. liepos 10 d.

Parengta spausdinti 2002 m. lapkričio 15 d.

Recenzavo Lietuvos teisės universiteto Socialinio darbo fakulteto Psichologijos katedros profesorius habil. dr. Viktoras Justickis ir šio Universiteto Policijos fakulteto Policijos teisės katedros profesorius habil. dr. Česlovas Mančinskas

S a n t r a u k a

Teisės universiteto mokslo darbuose jau rašyta apie teisinės paslaugos sampratą, jos esmę bei pagrindus. Nagrinėjant teisinės paslaugos turinį buvo prieita prie išvados, jog subjektų kultūrinėje veikloje būtent ji garantuoja lygius kultūrinius mainus. Šiuose darbuose buvo pabrėžiama, jog teisinė paslauga, atsirandanti teisinio įstatymo pagrindu, yra vertybė, kurios dėka tarp žmonių gali būti pasiekiamas visiškas kompromisas ir savitarpio pagarba. Jos pagrindu visuomenėje atsiranda kompromisiniai, žmogiški kultūriniai mainai.

Šiame darbe vadovaujantis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsniu, remiantis teisinės paslaugos turiniu bandoma pažvelgti į vieną iš policijos funkcijų – teisės pažeidimų prevencinę veiklą ir ją susieti su žmogaus teisėmis. Darbe samprotaujama, kodėl prevencinė policijos veikla labiau nei kitos iš pirmo žvilgsnio svarbios jos funkcijos galėtų užtikrinti žmogaus saugumo poreikius ir taip garantuoti jo konstitucines teises bei laisves. Straipsnyje nagrinėjama, kokia yra teisės pažeidimų prevencijos reikšmė visuomenės ir policijos santykiuose siekiant teisiųjų paslaugų. Samprotaujama, kad jeigu policija, kaip valdžios institucija, netarnautų žmonių teisėms, svarbiausiems jų poreikiams, ji negalėtų būti ir legitimi. Remiantis Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos bei užsienio autorių darbais bandoma pažvelgti į Lietuvos Respublikos Konstitucijos įpareigojimą, kad valdžios įstaigos tarnautų žmonėms, ir prevencinę policijos veiklos funkciją. Analizuojama, koks yra santykis tarp konstitucinio valdžios įstaigų įpareigojimo tarnauti žmonėms, prevencinės policijos veiklos ir konstitucinių žmogaus saugumo teisių įgyvendinimo.

Darbe nesiekiami analizuoti kitos teisinės paslaugos turinio elemento pusės – visuomenės pareigos policijai, kuri taip pat yra sudedamoji šios paslaugos dalis. Šiame darbe žvelgiama tik į vieną teisinės paslaugos turinio elementą – policijos teisės pažeidimų prevencines paslaugas visuomenei.

Šio darbo tikslas yra ištirti ir moksliai pagrįsti vienos iš policijos funkcijų – nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų prevencijos prasmę ir svarbą žmogaus teisėms.

Darbo tyrimo objektas yra policijos prevencinės funkcijos teikiant socialines paslaugas visuomenei. Teisinė paslauga čia formuluojama kaip vertingasis (turiningasis) policijos veiklos vertinimo ir tobulinimo metodas. Darbe taip pat naudojami analizės, logikos tyrimo metodai.

Siekiant teisinės paslaugos, kai teisės subjektų pareigos kultūrinuose mainuose tampa adekvačios jų teisėms, ir rūpinantis teisėtvara, teisės pažeidėjų išaiškinimas neturėtų likti prioritetinga visuomenės institucijos – policijos veiklos kryptis. Kiekvienas visuomenės pilietis bendraudamas su kitais jos nariais siekia jaustis saugus, kad nekiltų grėsmė jo teisėms ir teisėtiems interesams. Dėl to kuriant demokratinę teisinę valstybę, kurios Konstitucijos 5 straipsnis valdžios įstaigų veiklą legalizuoja tik per tarnavimą arba paslaugavimą žmonėms

[1], leidžiant policijos veiklą reglamentuojančius norminius aktus pirmiausiai tuo ir turėtų būti remiamasi. Visuomenė ir pati policija, kaip tarnaujanti žmonių teisėms institucija, privalo suprasti, kad nepaprastai svarbaus kiekvienam žmogui saugumo jausmo stoka taip pat yra prievartinis žmogaus teisių netekimas. Dėl to garantuojant šią žmonių teisę prioritetingai policijos veiklos kryptis turi būti ne vien jau įvykdytų nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų išaiškinimas, o reali apsauga nuo tokių veikų grėsmės.

A. Vosyliūtė teigia, kad poreikis būti saugiam yra reikšmingas socialinės šiuolaikinio žmogaus būsenos elementas [2, p. 160]. Policija siekdama teikti teisinę paslaugą visuomenei privalo tenkinti šį svarbiausią žmogaus poreikį. Juk didžiausia visuomenės narių dalis nėra teisės pažeidėjai ir tikisi, kad valstybė apgins Lietuvos Respublikos Konstitucijos saugomą jų laisvę, gyvybę, kūno neliečiamybę, nuosavybę, realiai užtikrins asmeninį saugumą. Kaip teigia R. Wolfas–Riudigeris, policija, kaip teisėtvarką užtikrinanti institucija, turi garantuoti tokį saugumą ir apginti piliečius nuo gresiančių pavojų, nes apgynimas ir apsaugojimas nuo pavojų yra svarbiau negu jau padarytų nusikaltimų tyrimas [3, p. 105].

Šiuo metu daugelis gyventojų jaučiasi nesaugūs. Tai patvirtina atliekamų apklausų rezultatai. Kaip teigia R. Shulte, saugumo jausmo netekimas siejamas su tokiais nusikaltimais, kurie tiesiogiai palietė gyventojus: įsilaužimai į butus, automobilių vagystės, plėšimai, smulkios vagystės ir pan. [4, p. 21]. Policija siekdama vykdyti teisinę pareigą taip pat privalo turėti omenyje dar vieną svarbią žmogaus teisėms aplinkybę, kad ta dalis visuomenės narių, kurie tapo nusikaltėliais arba kitokiais teisės pažeidėjais, ir policija anksčiau ar vėliau juos išaiškins, taip pat turėjo teisę į savo nevaržomas teises ir laisves, kurių netenka galbūt dėl netinkamo valdžios, taip pat ir policijos tarnavimo visuomenei. Jeigu valdžios institucijos, taip pat ir policija, būtų laiku ėmęsi atitinkamų priemonių šalinti nusikalstamumo veiksnius, didelė dalis potencialių pažeidėjų netektų pagrindo ir galimybių nusikalsti arba kitaip pažeisti įstatymus. Dėl to liktų apsaugotos ne tik visuomenės narių, tiesiogiai nukentėjančių nuo nusikaltėlių bei kitų teisės pažeidėjų, bet ir nusikaltusiųjų teisės. Policija tarnaudama žmonių teisėms padėtų jiems vykdyti savo pareigas visuomenei, gerbti kiekvieno jos nario interesus. Potencialūs teisės pažeidėjai būtų apsaugoti nuo laisvės netekimo ir kartu nebūtų izoliuoti nuo visuomenėje vykstančių teisėtų ekvivalentinių kultūrinių mainų proceso. Kriminologijos mokslas įrodo, jog nusikaltėliais ne gimstama, o tampama, atsiradus tam tikriems nusikaltimus skatinantiems veiksniams. Kuo daugiau tokių veiksnių, tuo daugiau bus ir nusikaltėlių.

Be abejo, šių veiksnių yra labai daug ir įvairių, ir policija viena nėra pajėgi juos lokalizuoti, tačiau reikia manyti, kad išleidus atitinkamus norminius aktus ir policijai pakeitus savo darbo vertinimo kriterijus, pagrindinį dėmesį skiriant jų prevencijai, didelė jų dalis nebūtų padaryta. Juk remiantis užsienio mokslininkų atliktų tyrimų duomenimis nustatyta, kad esant tam tikriems nusikaltimus skatinantiems veiksniams nusikalstų beveik kiekvienas žmogus. Kaip pabrėžia prof. Y. Gilinskiy, maždaug 100 proc. visų suaugusių gyventojų yra potencialūs nusikaltėliai, dėl to ir reikalinga teisės pažeidimų prevencija šalinant nusikalstamumo veiksnius [5, p. 108–115].

Tačiau tradiciškai Lietuvos ir daugelio kitų valstybių policija linkusi daugiausia dėmesio skirti kriminaliniams nusikaltimams tirti. K. Strakgraffas teigia, kad Vokietijos policijos darbo pagrindas – kriminaliniai tyrimai, teisėtvarkos saugojimas bei nusikaltimų prevencija [6, p. 170]. Į pirmą vietą čia iškeliamas kriminalinių nusikaltimų tyrimas, o apie prevenciją kalbama tik kaip apie nelabai svarbų socialinį reiškinį. Demokratinėse valstybėse, kuriose žmogaus teisės laikomos svarbiausiomis, šių teisių apsaugos pagrindu turėtų tapti vertybinė teisė. Tai labiausiai garantuotų žmogaus teises, kadangi jos turinį sudaro pareigų bei teisių vienovė ir iš jos kylanti kompromisinė teisinė paslauga, garantuojanti teisingą kultūrinių mainų procesą. Kadangi saugumo jausmas yra nepaprastai svarbus kiekvienam žmogui, policija, siekdama patenkinti visuomenės saugumo poreikius, užtikrindama pagrindines jos narių teises bei laisves, pirmiausiai turėtų rūpintis teisės pažeidimų prevencija, kuri kaip tik ir turėtų tapti prioritetinga jos veiklos kryptimi. Kartu pati policija, besirūpinanti šia svarbia kiekvienam žmogui vertybe – saugumo jausmu ir šalindama veiksnius, galinčius pažeisti jos turinį, šiuo teisiniu santykiu su visuomene užsitikrintų ir atitinkamas savo ekvivalenčias teises.

Pastaruoju metu dėl norminių aktų, reglamentuojančių policijos veiklą, nepakankamo tobulumo ir savo atsakomybės stokos, pagrindines pajėgas sutelkusi jau padarytiems nusikaltimams tirti, policija kartu vienašališkai šalinasi teisinės paslaugos turinio elemento – pareigos. Atitolusi nuo prevencinio darbo, užkertančio kelią nusikaltimams ir kitiems teisės pažeidimams, policija neatlieka savo pareigos saugoti potencialių aukų ir dar nenusikaltusių asmenų teises. Kaip minėta, nesant galimybių įvykdyti nusikaltimą ar kitokį teisės pažeidimą tiesiogiai nenukentėtų ne tik kiti visuomenės nariai, bet ir liktų apsaugoti nuo savo neteisėtos veikos potencialūs pažeidėjai, kurie neprarastų turimų teisių bei išliktų visateisiai visuomenės nariai. Prevencinis policijos darbas apima visas socialines sritis, realiai prisideda prie visų žmonių pagrindinių poreikių ir lūkesčių tenkinimo, todėl garantuoja konstitucines jų teises.

Pasaulis jau sukaupe tam tikrą saugumo užtikrinimo patirtį ir suprato, kad prevencija, kaip veikla, yra visiems priimtinesnė, demokratiškesnė, liberalesnė, pažangesnė, humaniškesnė nei bausmė ir prievarta, be to, ja rūpinantis galima apsaugoti gerokai didesnės gyventojų dalies teises. Daugelyje pasaulio valstybių jau seniai taikomos tam tikros priemonės stengiantis užkirsti kelią galimiems nusikaltimams ir kitiems teisės pažeidimams. Siekdamas apmokyti gyventojus pačius apsisaugoti nuo nusikaltėlių Vokietijos sostinėje Berlyne jau 1923 m. policijos prezidiumas įsteigė pirmąjį policijos konsultacijos biurą. Dabar visoje Vokietijoje yra maždaug 180 jo skyrių [4, p. 21]. Tokie biurai veikia ir Austrijoje – jų yra 82 [7, p. 82–86]. Konsultacinių biurų paskirtis – teikti paslaugas visuomenei – padėti gyventojams patiems pasirūpinti teisės pažeidimų prevencija. Policija teikdama šias paslaugas bando atkreipti žmonių dėmesį į įvairias nusikaltimų rūšis, aiškina apsisaugojimo nuo jų būdus. Austrijoje konsultaciniai punktai veikia 14 policijos valdybų, o kiekviena policijos nuovada gyventojams dalija informacines brošiūras [7, p. 82–86], kurios turi prisidėti prie policijos vykdomos prevencijos. Konsultantai konsultuoja, pavyzdžiui, juvelyrinių, kailių, odos, ginklų parduotuvių darbuotojus, aiškina jiems apsisaugojimo nuo nusikaltėlių būdus [7, p. 82–86]. Tai padeda ne tik apsisaugoti nuo nusikaltimų, bet ir užtikrina vieną iš svarbiausių žmogaus teisių ir gyvenimo poreikių – būti ir jaustis saugiam. Dėl to policijos siekį užtikrinti žmonių saugumo jausmą gali padėti įgyvendinti nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų policijos prevencinė veikla. Tai būtų policijos žingsnis teisinės paslaugos kultūriniuose santykiuose su visuomene linkme, nes garantuodama žmonių teises ji kartu užsitikrintų ir atitinkamas savo teises.

Visuomenė jausis saugi ne tada, kai maksimaliai, netgi visu 100 proc. padidės teisės pažeidimų atskleidimas (kas, matyt, neįmanoma), o tik tada, kai žmonės matys, jog policija saugodama jų teises užkardo įvairius teisės pažeidimus ir neleidžia jiems įvykti. Žmonės jausis saugesni, kai policijos išaiškintas teisės pažeidimas ar nusikaltimas bus vertinamas ne kaip puikus jos darbo rezultatas, o kaip laiku ir nepakankamai gerai atliktos prevencinės pareigos, savo praeities klaidų užtikrinant teisėtvarką taisydas; kai į policiją besikreipianti moteris, kurią terorizuoja, žemina bei kuriai grasina girtas vyras nesulauks atsakymo, kad policija atvyks tik tada, jeigu vyras savo grasinimus įgyvendins. Nelogiškai atrodytų analogija, kai plintant virusinei epidemijai medikas atsisakytų skiepyti pacientą, įsipareigodamas jį gydyti, kai šis užsikrės tuo virusu.

Saugodama žmonių teises policija pirmiausia turi rūpintis prevencija, užkirsti kelią įvairiems teisės pažeidimams bei nusikaltimams ir socializuoti potencialius teisės pažeidėjus. Neveltui dar 1995 m. gruodžio 6–8 d. Strasbūre vykusiame seminare „Policija ir žmogaus teisės“ buvo pabrėžta, kad profilaktinė teisės pažeidimų veikla yra aukščiausia žmogaus teisių apsaugos forma. Tam pritaria ir prof. A. Pumputis teigdamas, jog profilaktinė veikla labiau nei kokia nors kita policijos funkcija užtikrina žmogaus teises [8, p. 78]. Ir tai, be abejo, suprantama, nes vykdant policijos prevencinę veiklą kiekvienas užkardytas teisės pažeidimas garantuoja visas žmogaus teises – apsaugomos žmonos teisės, nepraranda laisvės ir nepatiria kitų teisėtų suvaržymų nusikaltimą ar kitokį teisės pažeidimą galėjęs įvykdyti girtas vyras, šeimoje išlieka saugumo jausmas.

Tai stiprintų žmonių pasitikėjimą policija, visuomenėje kiltų jos reitingas. Policijos darbu patenkinti mokesčių mokėtojai papildomai nemokėtų pinigų įvairioms privačioms saugos tarnyboms, jaustų savo teisinį įsipareigojimą policijai. Be to, pradėję su policija glaudžiau

bendrauti gyventojai šiai institucijai suteiktų daugiau naudingos informacijos, reikalingos kasdieninėje policijos tarnybos veikloje. Visuomenė suprastų, kad policija teikdama ją tenkinančias paslaugas įgyja teisę ir pagrįstai gali tikėtis atitinkamų ekvivalentinių jos įsipareigojimų. Ji suprastų, jog siekiant bendro tikslo – teisinės paslaugos įvairiausių teisės pažeidimų užkardymas yra ne tik policijos, bet ir visos visuomenės reikalas. Ir taptų tikrove prof. E. Palskio primintas mums teiginys, kuris buvo pabrėžiamas dar tarpukario literatūroje, kad kova su nusikaltimais, jų užkardymas, prevencinė veikla – ne vien policijos, bet ir visos visuomenės, kiekvieno jos nario reikalas [9, p. 33].

Policijos ir piliečių bendradarbiavimo reikšmė teisės pažeidimų prevencijai

JAV ir Vakarų Europoje atliktų mokslinių tyrimų duomenimis, pati policija išaiškina mažiau nei 10 proc. nusikaltimų. Kita dalis, t. y. daugiau nei 90 proc. nusikaltimų, išaiškinama pasitelkus visuomenę [3, p. 102–106]. Tai rodo, kad be visuomenės paramos ne tik prevencinė policijos veikla, bet ir nusikaltimų išaiškinimas yra beveik neįmanomas. Todėl susidaro situacija, kai valdžios institucijų, kartu ir policijos, nepakankamai atsakingai atliktą nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų prevencijos darbą daugiau kaip 90 proc. atvejų „taiso“ neturintys tokių pareigų patys mokesčių mokėtojai. Todėl esant dabartinei situacijai policijos veikla užtikrinant teisėtvarką be gyventojų paramos būtų neefektyvi, negalėtų garantuoti elementariausių žmonių teisių.

Kalbant apie visuomenės pagalbą policijai, vykdančiai savo funkcijas, reikėtų atkreipti dėmesį dar į tai, kad visuomenės nariai ne visada gali padėti tam tikrai institucijai, nes negali susigaudyti, kokias konkrečias funkcijas atlieka viena ar kita valstybės tarnyba, kadangi valstybės institucijų kompetencija Lietuvoje nėra pakankamai aiškiai apibrėžta. Tą patį darbą gali atlikti kelios institucijos, o tai mažina kiekvienos iš jų atsakomybę. Organizaciniai trūkumai apibrėžiant kompetenciją suteikia galimybę tarnyboms dėl nepakankamų darbo rezultatų kaltinti vienai kitą ir sumažinti savo oficialią atsakomybę. Tai gali sukelti painiavą ir visuomenės nepasitikėjimą šiomis institucijomis, o kartu ir nenorą joms padėti. Kiekviena valstybės institucija gali būgštauti, kad jos darbo rezultatus visuomenės akyse gali pasisavinti kita tarnyba. Tai ypač neskatina prevencinio darbo, kurio rezultatai ne taip greitai pastebimi, kaip, pavyzdžiui, išaiškinti nusikaltimai. Jei, tarkime, policija gerai atlieka profilaktinį darbą, šį nuopelną visuomenės akyse galėtų pasisavinti ir prokuratūra. Dėl to, kad, kaip teigia prof. A. Pumputis, atliekant pareiginį tardymą, tiriant nusikaltimus bei vykdant nusikaltimų ir teisės pažeidimų prevenciją labiausiai dubliuojasi Vidaus reikalų ministerijos ir Prokuratūros veikla [10, p. 186]. Esant tokiems organizaciniams neaiškumams paskirstant visuomenės institucijų veiklos kompetenciją tiesiogiai arba netiesiogiai yra pažeidžiamos ir žmogaus teisės. Todėl siekiant efektyvaus teisės pažeidimų prevencijos rezultato būtina nustatyti tikslias visuomenės tarnybų veiklos kompetencijos ribas, kad nekiltų jokių neaiškumų, kokį konkretų darbą ir kokia valstybės institucija vykdo. M. Römeris taip pat rašė, kad visos valstybės funkcijos turi būti suskirstytos į tam tikras teises darbo kategorijas, vadinamas kompetencijomis, kurių kiekviena priskiriama (pavedama) tam tikram valstybės valdžios organui. Priešingu atveju keli organai imtų dirbti tą patį darbą [11, p. 353–358].

Svarbiausias prevencinis policijos darbas saugant žmogaus teises gali būti nepakankamai gerai atliekamas ir dar dėl vienos priežasties. Kaip jau minėta, toks darbas pagal dabartinę policijos darbo vertinimo specifiką lieka nepastebėtas, o už išaiškintus nusikaltimus yra visokeriopai skatinama. Jeigu apylinkės inspektorius rūpindamasis grįžusiuoju iš įkalinimo vietos profilaktiškai bendraus su juo, teiks tam tikrą pagalbą ir dėl to šis nepadarys naujo teisės pažeidimo, pareigūnas, be abejo, liks nepastebėtas, jo paslauga užtikrinant žmogaus teises (potencialios aukos ir buvusio nusikaltėlio) liks neįvertinta ir neskatinama. Tačiau jeigu blogai atliekantis savo pareigas apylinkės inspektorius su grįžusiuoju iš įkalinimo vietos nedirbs jokio profilaktinio darbo, o šis nepritapęs laisvoje visuomenėje padarys naują nusikaltimą, pažeisdamas savo konkrečios aukos ir visuomenės teises, o policijos inspektorius neteisėtą jo veiklą išaiškins, tai pareigūnas bus visokeriopai paskatintas, vado-

vai džiūgaus dėl jo darbo rezultatų. Todėl tarp policijos pareigūnų dar galima išgirsti kalbant, kad geriau vieną ar kitą asmenį reikia išprovokuoti nusikalsti ir jį „sudeginti“ nei laukti, kol šis pats nusikals. Policijos pareigūnui tai yra lengviausias būdas nesažiningai atlikti savo pareigas, už kurias jis dar gali būti ir paskatinamas. Tokia galimybė, be abejo, nekels noro dirbti prevencinį darbą, kuris bus vertinamas kaip mažareikšmis ir nereikalingas. Pranešime, skirtame prevenciniam darbui, prof. J. Bluvšteinas teigia, jog užsienio šalių patirties analizė byloja, kad prevencinis darbas organizaciniu atžvilgiu turi būti atskirtas nuo nusikaltimų aiškinimo bei tyrimo, nes jei tie patys pareigūnai atsako ir už nusikaltimų išaiškinimą, ir už nusikaltimų prevenciją, jie būtinai pirmenybę teks pirmajai iš šių dviejų funkcijų, o antroji jiems bus tik nereikalinga kliūtis [12, p. 90–96]. Teisine prasme neatsakinga yra tai, kad į svarbiausią saugant žmonių teises policijos funkciją – prevencinį darbą gali būti žiūrima kaip į nelabai svarbų žmogaus teisėms reiškinį, neįsigilinant, kad būtent prevencinis darbas gali pateisinti visus visuomenės lūkesčius, siejamus su policijos paslaugomis.

Reikia pasakyti, kad ir Europos policininkų chartijoje yra frazė, jog policijos veikla turi apsiriboti kriminalinių nusikaltimų sritimi [13, p. 7]. Galima manyti, kad jei policijos veikla sutelkta ne tirti kriminalinius nusikaltimus, tai jos socialinė veikla nėra nukreipta saugoti žmogaus teises. Tačiau kitas chartijos teiginys, kad policija turi nuolat tarnauti visuomenei [13, p. 3], leidžia daryti išvadą, kad būtent represijų srityje ji turėtų apsiriboti tik kriminalinių nusikaltimų tyrimu, o dėl aktualiausios žmogaus teisėms profilaktinės jos paskirties abejonių neturėtų kilti, kadangi chartijos nuostata nuolat tarnauti visuomenei reiškia ne ką kitą, kaip paslaugaujant žmonėms atlikti pareigą siekiant užtikrinti svarbiausius gyventojų saugumo poreikius, kuriuos visuomenė sieja su policija.

Išvados

1. Kadangi Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtinta nuostata, jog valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, tai policijos, kaip valdžios institucijos, paskirtimi tampa tarnavimas žmonių teisėms saugumo užtikrinimo srityje. Dėl to policija pirmiausiai turėtų atlikti funkciją, labiausiai apsaugančią žmogaus konstitucines teises.

2. Kadangi žmogaus potencialios aukos ir potencialaus teisės pažeidėjo teises labiausiai užtikrina neįvykdytas teisės pažeidimas, tai pagrindine policijos funkcija, į kurią pirmiausiai būtina kreipti dėmesį, turėtų tapti teisės pažeidimų prevencija.

3. Greitas ir operatyvus nusikaltimų bei kitų teisės pažeidimų išaiškinimas neturėtų tapti puikaus policijos darbo vertinimo kriterijumi, kadangi po įvykdyto, nors ir atskleisto, teisės pažeidimo žmogaus teisės yra labiau pažeistos nei prevencinės veiklos dėka išvengus tokių pažeidimų.

4. Rūpinantis teisės pažeidimų prevencija bei jos efektyvumu žmogaus teisių apsaugos srityje ir siekiant maksimaliai patenkinti mokesčių mokėtojų saugumo poreikius, turi būti aiškiai apibrėžta valstybės institucijų, tarp jų ir policijos, kompetencija, kad nekiltų jokių neaiškumų, kokios valstybės teisėsaugos institucijos kokią žmogaus teisių apsaugos funkciją vykdo ir už kokius rezultatus atsako.

LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. – Vilnius, 1998.
2. Vosyliūtė A. Nesaugumo situacijos ir būsenos: jaunimo mintys // Kriminalinė justicija: LPA mokslo darbai. – Vilnius, 1994. T. 3.
3. Wolf–Rüdiger R. Kriminalinių nusikaltimų prevencija, pertvarkius piliečių ir policijos santykius naujose demokratinėse vidurio ir Rytų Europos valstybėse // Kriminalinė justicija: LPA mokslo darbai. 1994. T. 3.
4. Shulte R. Nusikalstamumo prevencija VFR // Kriminalinė justicija: LPA mokslo darbai. 1994. T. 3.
5. Gilinskiy Y. Crime Prevention: Theory and Practice // Jurisprudencija: Teisės akademijos mokslo darbai. 1998. Nr. 10(2).

6. **Strakgraf K.** Internationale vewrbrechensbekämpfung und vorbegung aus der sicht eines Deutschen Bundeslandes // Jurisprudencija: Teisės akademijos mokslo darbai. 1998. Nr. 10(2).
7. **Geiger E.** Policijos profilaktinė veikla // Kriminalinė justicija: LPA mokslo darbai. 1994. T. 3.
8. **Pumputis A.** Policija kaip paslauga // Politologija. 1996. Nr. 1.
9. **Palskys E.** Policija ir visuomenė tarpukario Lietuvoje // Kriminalinė justicija: LPA mokslo darbai. 1996. T. 5.
10. **Pumputis A.** Teisės saugos funkcijų sistemos klausimu // Jurisprudencija: Teisės akademijos mokslo darbai. 1997. T. 7, 8.
11. **Römeris M.** Valstybė. – Vilnius, 1995. T. 2.
12. **Bluvšteinis J.** Nusikalstamumo kontrolė: būklė ir perspektyvos // Kriminalinė justicija: LPA mokslo darbai. 1994. T. 3.
13. **Europos** policininkų chartija. – Vilnius.

The Preventive Activities of Police - the Content Element of its Legal Services Provided to Society

Dr. Gintautas Danišauskas

Law University of Lithuania

SUMMARY

The notion of the legal service, its essence and basis, has already been analysed in the scientific works of the Law University of Lithuania. While analysing the content of the legal service, a conclusion was made that it is it that guarantees equal cultural exchange in the cultural activities of individuals. The works highlighted that the legal service evolving from the basis of legal law is the value, with the help of which a complete compromise and mutual respect may be achieved among people. Compromising, humanistic cultural exchange originates from its basis.

This work is underpinned by Article 5 of the Constitution of the Republic of Lithuania and seeks to examine one of the functions of the police – preventive activities against breaches of law – and to relate it to the human rights. A deliberation is made why the preventive function of police against other functions, is at the first sight more effective in safeguarding the human safety needs and thus can guarantee his constitutional rights and freedoms. The article analyses the significance of the prevention of breaches of law in striving to provide legal service in the relationship between society and police. An assumption is made that the police could not be legitimate once it does not serve for the human rights and their basic needs as the state institution. Taking into consideration the Constitution of the Republic of Lithuania, as well as the works of Lithuanian and foreign authors, an attempt is made to cast a look at the obligation stated in the Constitution for the state institutions to serve people and its provision on the preventive police activities. The relation between the constitutional obligation for the state institutions to serve people, the preventive activities of the police and the actual realization of human safety rights is analysed.

The work does not attempt at examining the other part of the legal service content element, i.e. the society's obligation to the police, which is a composite part of the service. The work is focused on the one content element of the legal service – preventive service of the police to society against breaches of law.

